

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი
სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
პოლიტიკის მეცნიერების სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამა
ხელნაწერის უფლებით

ბუხუტი სიჭინავა

ერთიანი ქურთული სახელმწიფოს შექმნის იდეა გამოწვევები და პერსპექტივები

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: ისტორიის მეცნიერებათა
დოქტორი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი - მაია კაპანაძე

პოლიტიკის მეცნიერების დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი
თბილისი. 0141, საქართველო

2023

სამეცნიერო ნაშრომი შესრულებულია კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის პოლიტიკის მეცნიერების სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამაზე.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

მაია კაპანაძე - ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი.

ოფიციალური რეცენზენტები:

1. დავით კუხალაშვილი - ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესიული უსაფრთხოების დოქტორი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი.

2. ეშვარ მაკარაძე - ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი.

დისერტაციის დაცვა შედგება 2023 წლის 30 მაისს, 15:00 საათზე, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის პოლიტიკის მეცნიერების სადოქტორო პროგრამის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

მისამართი: 0141, თბილისი, ჩარგლის ქუჩა N73, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პირველი კორპუსი, 305 აუდიტორია.

დისერტაციის სრული ტექსტის გაცნობა შესაძლებელია კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში.

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი:

პეტრე მამრაძე - კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი.

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტუალურობა და საკვლევო პრობლემის ჩამოყალიბება

ქურთების საკითხი მსოფლიო პოლიტიკაში ერთ-ერთი აქტუალური თემაა. ერთიანი ქურთული სახელმწიფოს შექმნის იდეა პირველი მსოფლიო ომის დასრულების და ოსმალეთის იმპერიის დაშლის შემდეგ სულ უფრო აქტუალური გახდა, თუმცა გარკვეული სუბიექტური და ობიექტური პოლიტიკური მიზეზების გამო ვერ განხორციელდა. სხვადასხვა მონაცემებით 35-40 მილიონამდე ქურთი დღეს თურქეთის სამხრეთ-აღმოსავლეთში, სირიის ჩრდილო-აღმოსავლეთში, ერაყის ჩრდილოეთსა და ირანის ჩრდილო-დასავლეთში ცხოვრობს.

გასული საუკუნის 50-60 წლებში ქურთული სახელმწიფოს შექმნის საკითხი კვლავ გახდა აქტუალური, თუმცა უნდა ითქვას, რომ იდეას ოთხივე სახელმწიფოში მცხოვრები ქურთების კონსოლიდაცია არ გამოუწვევია. დამოუკიდებლობის მოპოვებისა და ცალკე სახელმწიფოდ ჩამოყალიბების მხრივ ერაყის ქურთები ყოველთვის გამოირჩეოდნენ. მართალია მცირე ხნით, მაგრამ მაინც, ქურთებმა ირანში პირველად მოახერხეს სახელმწიფოებრივი წარმონაქმნის შექმნა მეჰაბადის რესპუბლიკის სახელწოდებით. განსხვავებით ერაყელი ქურთებისაგან, თურქეთში მცხოვრები ქურთები მხოლოდ კულტურულ ავტონომიას ითხოვენ. თურქეთში მცხოვრები ქურთები ათწლეულებია სერიოზული თავსატეხია თურქეთის მთავრობებისათვის. განსხვავებული ვითარებაა სირიის ქურთებში, სადაც ისინი ათწლეულებია სამოქალაქო, პოლიტიკური და კულტურული უფლებების მოპოვებისათვის იბრძვიან.

ქურთი ხალხის დამოუკიდებლობისკენ სწრაფვა საფრთხის შემცველია ერაყის, სირიის, თურქეთის და ირანის ტერიტორიული მთლიანობისთვის. თითოეული სახელმწიფო დაინტერესებულია ნებისმიერი მეთოდით აღკვეთოს და შეაჩეროს გააქტიურებულ ქურთულ მოძრაობების პოლიტიკური თუ

სამხედრო მოქმედებები, რათა დაიცვას საკუთარი ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობა.

ცხადია, რომ ქურთების პრობლემა ახლო აღმოსავლეთში უკვე სერიოზულ გამოწვევად იქცა, რომელიც დიდი ხანია გასცდა რეგიონის ფარგლებს და გლობალური ხასიათი მიიღო. ხშირად ისმება კითხვა, შეიქმნება თუ არა რეგიონში ერთიანი ქურთული სახელმწიფო, რომელზეც პასუხი ბუნდოვანია.

თანამედროვე ეტაპზე ქურთული სახელმწიფოს შექმნა მრავალ სირთულესთანაა დაკავშირებული: უპირველეს ყოვლისა, ესაა ქურთული სახელმწიფოსთვის საჭირო ტერიტორიის არ არსებობა, ქურთებს შორის არსებული რელიგიური და ენობრივი განსხვავებები, სახელმწიფოებრიობის გამოუცდელობა, გლობალური აქტორებს შორის არსებული ინტერესთა კონფლიქტი, რეგიონში გეოპოლიტიკური ცვლილებების საფრთხე და სხვა.

ქურთების სოციალური და პოლიტიკური განვითარების და კულტურული თავისებურებების საკითხები არაერთი მეცნიერის და მკვლევრის შესწავლის ობიექტი გამხდარა, რის გამოც ქურთული საკითხის შესწავლა, ბუნებრივია რომ მხოლოდ ერთი კონკრეტული დისციპლინის შესწავლის ობიექტი ვერ იქნება. საკითხისადმი ინტერდისციპლინური მიდგომა გულისხმობს, რომ ქურთების საკითხი შესწავლილი უნდა იყოს სხვადასხვა სამეცნიერო დისციპლინის პერსპექტივიდან.

ჩვენ მიერ შესრულებულ სადისერტაციო ნაშრომში ფართოდ არის შესწავლილი და გამოყენებული სხვადასხვა დისციპლინის წიაღში შექმნილი სამეცნიერო ნაშრომები (ისტორია, პოლიტოლოგია, საერთაშორისო ურთიერთობები, სამართალი) და თეორიული მიდგომები და, ამიტომ, მივიჩნევთ, რომ ჩვენ მიერ წარდგენილი სადისერტაციო ნაშრომი ინტერდისციპლინურია.

სადისერტაციო თემის სპეციფიკიდან გამომდინარე კვლევის გეოგრაფიული არეალი პირობითად სამ დონედ შეიძლება დაიყოს: 1. ლოკალური დონე, რომელიც უშუალოდ ქურთისტანის რეგიონს მოიცავს; 2. რეგიონული დონე - ახლო აღმოსავლეთის; 3. გლობალური დონე.

თემის მიზნები და ამოცანები

მიზანია გამოვიკვლიოთ და გავაანალიზოთ:

- ქურთული სახელმწიფოს შექმნის დამაბრკოლებელი ფაქტორები;
- ქურთული სახელმწიფოს შექმნის პერსპექტივები.

ამოცანები:

- ქურთული საკითხის მნიშვნელობის შესწავლა რეგიონულ და გლობალურ კონტექსტში ;
- ახლო აღმოსავლეთში არსებული გეოპოლიტიკური მოცემულობის შეფასება;
- გლობალური აქტორების (აშშ, რუსეთი, ჩინეთი) ინტერესების და მათი პოლიტიკის ზეგავლენის ანალიზი ქურთული სახელმწიფოს შექმნის პროცესზე.

საკვლევი კითხვები

1. რა სუბიექტურმა და ობიექტურმა ფაქტორებმა განაპირობა ის ფაქტი, რომ დღემდე არ არსებობს ერთიანი ქურთული სახელმწიფო?
2. რა სავარაუდო ცვლილებებს გამოიწვევს ახლო აღმოსავლეთში ერთიანი ქურთული სახელმწიფოს შექმნა?

ჰიპოთეზა

ჩვენი ჰიპოთეზის თანახმად ქურთული სახელმწიფოს შექმნის პერსპექტივას აბუნდოვანებს და მის რეალობაში განხორციელებას შეუძლებელს ხდის, როგორც რეგიონული, ასევე გლობალური პოლიტიკური კონიუნქტურა, რადგან წამყვანი საერთაშორისო პოლიტიკური აქტორების ინტერესში არ შედის

მსგავსი პოლიტიკური და სოციოეკონომიკური ავტონომიური სუბიექტის შექმნა.

კვლევის საგანი და ობიექტი

კვლევის საგანი - ქურთული საკითხის არსი და მისი მნიშვნელობა გლობალურ პოლიტიკაში.

კვლევის ობიექტი - ქურთული სახელმწიფოს შექმნის დამაბრკოლებელი ფაქტორები რეგიონულ და გლობალურ დონეზე.

სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვა

ქურთული საკითხი ახლო აღმოსავლეთსა და მსოფლიოში ერთ-ერთ გადაუჭრელ თემად მიიჩნევა, რომელიც მრავალი მკვლევრის დაინტერესებას იწვევს. თემის შესწავლის მდგომარეობის მხრივ, უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ ქურთების სახელმწიფოს შექმნის პერსპექტივები ქართულ სამეცნიერო რეალობაში სათანადოდ შესწავლილი არ არის, მაგრამ უნდა ითქვას, რომ ზოგადად ქურთულ საკითხზე სხვადასხვა პერიოდში არაერთი ნაშრომია მიძღვნილი. ქურთული საკითხის შესწავლის თვალსაზრისით გამორჩეული და ფასდაუდებელია ალბერტ მენტეშაშვილის ღვაწლი და იგი ქართული ქურთმცოდნეობის ღირსეულ წარმომადგენლად შეგვიძლია დავასახელოთ. ალბერტ მენტეშაშვილის მიერ სხვადასხვა პერიოდში შექმნილი არაერთი სამეცნიერო სტატია თუ მონოგრაფია მნიშვნელოვანი კონტრიბუციაა, როგორც ქურთმცოდნეობის, აგრეთვე ჩვენ მიერ შექმნილი სადისერტაციო ნაშრომისათვის.

გასული საუკუნის 80-90 წლებში ქურთული საკითხის კვლევის და ქურთმცოდნეობის განვითარების თვალსაზრისით ღირსშესანიშნავი პერიოდი იყო, რისი თემის საფუძველსაც გვაძლევს მურტუზ (მურთაზ) ტაიარის, დავით სააკაძის და მადონა პაქსაშვილის სადისერტაციო ნაშრომები (ირან-თურქეთის სამხედრო კონფლიქტები და ქურთები XIX ს-ის I მეოთხედში; ირან-ერაყის

ურთიერთობა და ქურთები XX საუკუნის 60-იან წლებსა და 80-იანი წლების პირველ ნახევარში; ქურთთა ემიგრანტული საზოგადოებები და გამათავისუფლებელი მოძრაობა ახლო აღმოსავლეთში XX საუკუნეში) და სამეცნიერო სტატიები (იხ. ბიბლიოგრაფიის სია). ქურთების პრობლემატიკის კვლევას მიემდგვნა შავლეგო ტაბატაძის მიერ შექმნილი დისერტაცია, რომელიც ავტორმა 2020 წელს საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში წარმატებით დაიცვა. სადისერტაციო ნაშრომის გარდა, შ. ტაბატაძემ ქურთების პრობლემატიკაზე შექმნა რამდენიმე სამეცნიერო სტატია.

წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომის შექმნის პროცესში მნიშვნელოვანი კონტრიბუცია აღმოჩნდა სიმონ ესაძის, ბაღჩოე ისკოს, დიმიტრი ბოკუჩავას, მამუკა კომახიას, თამარ კუპრეიშვილის, გიორგი ჭიღვარიას, ნათელა დანგაძის, გიორგი სანიკიძის, დიმიტრი ფირზარის, თამთა ბოკუჩავას, მარიამ გურეშიძის, მირანდა ბაშაღიშვილის, თამარ ვახანიას და სხვათა მიერ სხვადასხვა პერიოდში შექმნილი სამეცნიერო შრომები, სადაც ავტორები ქურთული პრობლემატიკის აქტუალურ საკითხებს იკვლევენ, როგორც ადგილობრივ, აგრეთვე რეგიონულ და გლობალურ ჭრილში.

ქურთული საკითხის ზოგიერთი ასპექტი ფართოდ არის წარმოჩენილი და განხილული ისეთი მკვლევრების შრომებში, როგორებიც არიან: დევიდ მაკდაუელი (David McDowall), სტეფანო ტორელი (Stefano M. Torelli), კერიმ ილდიზი (Kerim Yildiz), ჯენგიზ გუნესი (Cengiz Gunes) და მაიკლ გიუნტერი (Michael Gunter). ისინი მონოგრაფიებში, სამეცნიერო სტატიებსა და სხვა სახის პუბლიკაციებში ისტორიისა და პოლიტიკის პერსპექტივიდან იკვლევენ ქურთული საკითხის რეგიონულ და გლობალურ განზომილებებს, რეგიონის ცალკეულ სახელმწიფოებში მცხოვრები ქურთების წინაშე არსებულ გამოწვევებს და პერსპექტივებს, ქურთი ხალხის სოციო-პოლიტიკური განვითარების ტენდენციებსა და თავისებურებებს. უნდა ითქვას, რომ ქურთული საკითხი კარგად აქვთ შესწავლილი უცხოელ მკვლევრებს. თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ უშუალოდ ქურთული სახელმწიფოს

შექმნის იდეასა და პერსპექტივებზე ნაკლებად მოიძებნება სამეცნიერო ნაშრომები, თეორიები და კონცეფციები.

სადისერტაციო თემის ინტერდისციპლინურობიდან გამომდინარე კვლევის ფარგლებში შესწავლილია საერთაშორისო ურთიერთობების, გლობალური უსაფრთხოების, ახლო აღმოსავლეთის ისტორიის, დიპლომატიისა და სამართლის უცხოელი და ქართველი სპეციალისტების მიერ შექმნილი სამეცნიერო ნაშრომები. ამ მხრივ აღსანიშნავია, ალბერტ მენტემაშვილის, გიორგი სანიკიძის, ალექსანდრე რონდელის, ევა აკობიას, ემზარ ხვიჩიას, ვახტანგ მაისაიას, ჰანს მორგენტაუს (Hans Morgenthau), კენეტ უოლცის (Kenneth Waltz), ჯონ მერშაიმერის (John Mearsheimer), ჰენრი კისინჯერის (Henry Kissinger), იოჰან გალტუნგის (Johan Galtung), ნოამ ჩომსკის (Noam Chomsky), არნოლდ ტოინბის (Arnold Toynbee), ზბიგნევ ბჟეზინსკის (Zbigniew Brzezinski), მორდეჩაი ჩაზიზას (Mordechai Chaziza), ჯეიმს მაიალის (James Mayall), ნიკოლაი კოჟანოვის (Nikolay Kozhanov), ულრიკე ბარტენის (Ulrike Barten), სტეფან ოტერის (Stefan Oeter) და სხვა მოაზროვნეთა შრომები.

სადისერტაციო თემის ფარგლებში, ასევე შესწავლილია გაერთიანებული ერების მიერ შექმნილი დეკლარაციები, ქარტიები და ცალკეული რეზოლუციები (გაერთიანებული ერების ქარტია, დეკლარაცია კოლონიური ხალხებისა და ქვეყნებისთვის დამოუკიდებლობის მინიჭების შესახებ, დეკლარაცია საერთაშორისო სამართლის პრინციპების შესახებ, ჰელსინკის თათბირის დასკვნითი აქტი, გენერალური ასამბლეის რეზოლუციები - N1803 და N64/298).

ზემოხსენებული სამეცნიერო ნაშრომები, საერთაშორისო მნიშვნელობის დოკუმენტები და ცალკეული ქვეყნის სტრატეგიები მნიშვნელოვანი კონტრიბუცია აღმოჩნდა წინამდებარე სადისერტაციო თემის გაანალიზებისა და დასკვნების გამოტანის თვალსაზრისით.

1. ალბერტ მენტემაშვილი, ახლო აღმოსავლეთის ქურთების ისტორიის საკითხები (X-XX სს.) ¹ - ერთ-ერთი ფუნდამენტური ქართულენოვანი გამოკვლევაა, სადაც ავტორი ქრონოლოგიურად მიმოიხილავს ქურთების წარმოშობას და მათი სოციალურ-პოლიტიკური განვითარების ისტორიულ ასპექტებს. ნაშრომის პირველ ნაწილში მიმოიხილულია ქურთების პოლიტიკურ სარბიელზე გამოჩენის და ნახევრად დამოუკიდებელი ქურთული სამთავროების არსებობის პერიოდი. გაანალიზებულია ირან-ოსმალეთის ომების შედეგების მნიშვნელობა ქურთებისათვის. მეორე ნაწილი ეხება ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში ქურთების გააქტიურებას და ქურთთა საკითხის საერთაშორისო საკითხად გადაქცევას და ასევე ქურთების მდგომარეობას პირველი მსოფლიო ომის პერიოდში. დასკვნით, მესამე ნაწილში, აღწერილია XX საუკუნის მნიშვნელოვანი პოლიტიკური მოვლენები, კერძოდ, ქურთების ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობები მსოფლიო ომთა შორის პერიოდში, ქურთები მეორე მსოფლიო ომში და ერაყელი ქურთების ავტონომიისათვის ბრძოლის საკითხები. აღნიშნული მასალა მნიშვნელოვანი კონტრიბუცია აღმოჩნდა დისერტაციის წერის პროცესში, ვინაიდან ნაშრომში კარგად არის წარმოჩენილი შუა საუკუნეების, ახალი და უახლესი პერიოდების ქურთების პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიკური და კულტურული ცხოვრების პერიპეტები.

2. ალბერტ მენტემაშვილი, ქურთები და ქურთისტანი: სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საკითხები ² - აღნიშნულ მონოგრაფიაში ავტორი ფართოდ მიმოიხილავს ერაყის, თურქეთის, ირანისა და სირიის ტერიტორიაზე დასახლებული ქურთი ხალხის გეოგრაფიულ-ეკონომიკურ რაიონებს. ავტორის მიერ ჩატარებული კვლევა მკაფიოდ წარმოაჩენს ქურთების სოციალურ, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ მდგომარეობასა და ძირითად მახასიათებლებსა თუ თავისებურებებს. ავტორს ყურადღების მიღმა არ

---

¹ მენტემაშვილი, ალბერტ. ახლო აღმოსავლეთის ქურთების ისტორიის საკითხები (X-XX სს.). თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1978.

² მენტემაშვილი, ალბერტ. ქურთები და ქურთისტანი: სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საკითხები. თბილისი: საბჭოთა საქართველო, 1977.

გამორჩენია ქურთული კულტურის ზოგიერთი საკითხის შესწავლა. ასევე ნაშრომში ასახულია ქურთისტანის დემოგრაფიული საკითხი და ისტორიულ-გეოგრაფიული რეგიონის ცალკეული რაიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პერსპექტივები.

3. David McDowall, A Modern History of the Kurds³ - აღწერილია ქურთების ახალი და უახლესი ისტორიის ძირითადი მოვლენები. ავტორი ხაზს უსვამს იმ მნიშვნელოვან ისტორიულ და პოლიტიკურ გარემოებებს, რის გამოც ქურთებს არ მიეცათ შესაძლებლობა შეექმნათ თავიანთი დამოუკიდებელი სახელმწიფო. იგი მიიჩნევს, რომ პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ განვითარებული პოლიტიკური პროცესები (სევრის შეთანხმება, ლოზანის საზავო ხელშეკრულება, სამანდატო სისტემის ამოქმედება) გარდამტეხი აღმოჩნდა ქურთული ტომებისთვის, კერძოდ კი მათი პოლიტიკური აზრის ფორმირების თვალსაზრისით. ნაშრომში განხილულია ქურთულ ტომთა სამხედრო-პოლიტიკური საქმიანობა და მათი ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლები ყაჯართა დინასტიისა და ოსმალეთის იმპერიის წინააღმდეგ. ქურთული საკითხის განხილვა თურქული და არაბული ეთნო-ნაციონალიზმის კონტექსტში ნაშრომის ძირითადი მიმართულებაა, სადაც ავტორი აღწერს და აანალიზებს სამანდატო სისტემის დასრულების შემდეგ ქურთების ინკორპორაციის პროცესის შედეგებს რეგიონის ცალკეული ქვეყნების მიხედვით.

4. Emel Elif Tugdar, Serhun Al, Comparative Kurdish Politics in the Middle East⁴ - შედარებითი მეთოდის გამოყენებით გაანალიზებული და შეფასებულია ქურთების პოლიტიკური მდგომარეობა ერაყში, სირიაში თურქეთსა და ირანში. ნაშრომის მთავარი მიზანი არის გაანალიზოს ის პოლიტიკური პროცესები და აქტივობები, რომლებსაც ქურთები ახორციელებენ რეგიონში თავიანთი პოზიციების განსამტკიცებლად.

---

³ McDowall, David. A Modern History of the Kurds. London: I.B. Tauris & Co Ltd, 2007.

⁴ Emel Elif Tugdar and Serhun Al. Comparative Kurdish Politics in the Middle East. Springer Nature, 2018

5. Kerim Yildiz, The Kurds in Syria: The Forgotten People ⁵ - ნაშრომში მიმოხილულია სირიაში მცხოვრები ქურთების უახლესი ისტორიის აქტუალური საკითხები და გარდამტეხი მომენტები. გარდა ისტორიული ანალიზისა, ავტორი განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს სირიაში მცხოვრები ქურთების სამოქალაქო, პოლიტიკურ და კულტურულ უფლებებზე. იგი დაწვრილებით აღწერს მათ სამართლებრივ მდგომარეობას და ისტორიის იმ პერიოდებზე საუბრობს, როდესაც სირიის ხელისუფლებებმა რადიკალური და უსამართლო პოლიტიკა აწარმოეს ქურთი ხალხის წინააღმდეგ, რომლის საილუსტრაციოდაც იგი საილუმინაციოდ აღწერს ქურთების გენოციდის საიდუმლო გეგმას, ელ-ჰასაქის საყოველთაო აღწერას და არაბული სარტყლის შექმნას. ნაშრომში კარგად არის წარმოჩენილი ქურთების წინააღმდეგ მიზანმიმართული დესტრუქციული პოლიტიკის შედეგები არაბული ნაციონალიზმის პერიოდში. ავტორი ასევე აანალიზებს ჰაფეზ ასადისა და ბაშარ ასადის პოლიტიკურ სტილს და მიდგომებს ქურთულ საკითხთან დაკავშირებით.

6. Farideh Koohi-Kamali, The Political Development of the Kurds in Iran: Pastoral Nationalism ⁶ - ნაშრომში ქრონოლოგიურადაა აღწერილი ირანში მცხოვრები ქურთების უახლესი ისტორიის აქტუალური საკითხები, მათი სოციალური და პოლიტიკური განვითარების ეტაპები, ასევე ქურთების სამართლებრივი მდგომარეობა უახლესი ისტორიის სხვადასხვა პერიოდში. ავტორი განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს მეჰაბადის ქურთული რესპუბლიკის შექმნის წინარე პერიოდზე და რესპუბლიკის გაუქმების შემდგომ განვითარებულ მოვლენებზე, ვინაიდან ისტორიის ამ მონაკვეთმა მნიშვნელოვნად განსაზღვრა ქურთების პოლიტიკური საქმიანობა შემდგომ წლებში როგორც ირანში, ასევე ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში. ავტორს ყურადღების მიღმა არ დარჩენია ირანის ქურთისტანსა და ქვეყნის დანარჩენ

---

⁵ Yildiz, Kerim. *The Kurds in Syria: The Forgotten People*. London: Pluto Press. 2005.

⁶ Koohi-Kamali, Farideh. *The Political Development of the Kurds in Iran: Pastoral Nationalism*. New York: Palgrave Macmillan, 2003.

პროვინციებს შორის არსებული უთანასწორობის ზოგიერთი ასპექტი. ავტორი მკაფიო ხაზების გავლებით ცდილობს წარმოაჩინოს მონარქიული და თეოკრატიული პერიოდების ირანის საშინაო პოლიტიკის მსგავსი და განსხვავებული მიდგომები ქურთისტანთან და ქურთებთან მიმართებაში.

7. Thomas Schmidinger (Translated by Michael Schiffmann), Rojava: Revolution, War, and the Future of Syria's Kurds ⁷ - უახლესი სამეცნიერო ნაშრომია, სადაც განხილულია სირიაში მცხოვრები ქურთების ახალი და უახლესი პოლიტიკური და სოციალური მდგომარეობა. უმთავრესად, იგი ეხება სირიის ტერიტორიაზე როჟავას (სირიის ქურთისტანი ან დასავლეთ ქურთისტანი), როგორც სახელმწიფოებრივ წარმონაქმნს. ნაშრომში მიმოხილულია სირიაში მცხოვრები ქურთების ავტონომიისათვის ბრძოლის პერიოდი. ასევე აღწერილია როჟავას ტერიტორიაზე მცხოვრები ეთნიკური (ქურთების, არაბების, სომხების და ასირიელები) და რელიგიური ჯგუფები (მუსლიმები, ქრისტიანები, ალავიტები და ეზიდები). ნაშრომი მნიშვნელოვანია იმ თვალსაზრისით, რომ მასში განხილულია 2012 წლიდან განვითარებული პოლიტიკური და სამხედრო პროცესები (სამოქალაქო ომი, ისლამური სახელმწიფო და სხვა).

8. Stefano M. Torelli (ed.), Kurdistan an Invisible Nation ⁸ - ავტორთა ჯგუფის მიერ შექმნილ ნაშრომში მკაფიოდ იკვეთება ქურთული პრობლემატიკის აქტუალურობა როგორც რეგიონულ, ასევე გლობალურ კონტექსტში. ნაშრომის პირველ თავში გამოკვეთილია ქურთისტანის საკითხთან დაკავშირებული ძირითადი ისტორიული ეპიზოდები, კერძოდ პირველი მსოფლიო ომის დასრულებიდან ათა-თურქის აღზევებამდე პერიოდი. ამავე ნაწილში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ დასავლეთმა ხელი შეუწყო ქურთული ნაციონალიზმის აღზევებას, რის შემდეგაც ქურთული ძალები ჯერ ოსმალეთის,

---

⁷ Schmidinger, Thomas (Translated by Michael Schiffmann). Rojava: Revolution, War, and the Future of Syria's Kurds, Pluto Press, London, 2018.

⁸ Torelli, Stefano M. Kurdistan an Invisible Nation. Milan: ISPI (The Italian Institute for International Political Studies), 2016

მოგვიანებით კი ათა-თურქის წინააღმდეგ გამოიყენა. ქურთისტანის მუშათა პარტიასა და თურქეთი ხელისუფლებას შორის მრავალწლიან დაპირისპირებას ეძღვნება ნაშრომის მეორე თავი, რომელშიც ასევე განხილულია ქურთული საკითხის მომავალთან დაკავშირებული სცენარები. წიგნში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ყველაფერი თურქეთის ამჟამინდელი პრეზიდენტის პოლიტიკურ გადაწყვეტილებაზე არის დამოკიდებული. ავტორები გამოთქვამენ მოსაზრებას, რომ ოფიციალური ანკარის ამჟამინდელი პოლიტიკური რიტორიკა და არჩეული პოლიტიკური სტრატეგია შეამცირებს ქურთებთან მოლაპარაკების დროს ლავირების საშუალებას და ქვეყანას დიდი შერიგების შანსს დააკარგვინებს. ნაშრომის შემდეგი თავი ქურთული დაჯგუფებების მიერ ისლამური სახელმწიფოს წინააღმდეგ ბრძოლაში მოპოვებული წარმატებების განხილვას ეთმობა. მეოთხე თავი ენერგეტიკულ ფაქტორს და ერაყის ქურთისტანის დამოუკიდებელ სუბიექტად ფორმირების მისწრაფებებს ეხება. ნაშრომის ბოლო თავში წარმოჩენილია შეხედულება, რომ ქურთული სახელმწიფოს არარსებობა ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში დიდმა გეოპოლიტიკურმა ფაქტორებმა და ქურთულ საკითხთან დაკავშირებით დასავლეთის საუკუნო დილემამ გამოიწვია.

9. Alireza Nader, Larry Hanauer, Brenna Allen, Ali G. Scotten, Regional Implications of an Independent Kurdistan ⁹ - ნაშრომში განხილულია ერაყში მცხოვრები ქურთების საკითხი. ნაშრომის შესავალ ნაწილში გაანალიზებულია ქურთული ნაციონალიზმის მნიშვნელობა და გავლენა ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში. პირველ თავში განხილულია ქურთული საკითხის ისტორიული კონტექსტი, სადაც მიმოხილულია ქურთების მდგომარეობა სადამ ჰუსეინის რეჟიმამდე და სადამ ჰუსეინის რეჟიმის შემდეგ, ასევე ქურთების მდგომარეობა თანამედროვე ეტაპზე. ნაშრომის ცალკეულ თავებში გაანალიზებულია ერაყის, თურქეთის და ირანის პოზიციები და რეაქციები ქურთების დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნასთან დაკავშირებით.

---

⁹ Alireza Nader, Larry Hanauer, Brenna Allen, Ali G. Scotten. Regional Implications of an Independent Kurdistan. Santa Monica: RAND Corporation, 2016.

10. Cengiz Gunes, The Kurds in a New Middle East: The Changing Geopolitics of a Regional Conflict ¹⁰ – წიგნში მკაფიოდაა წარმოჩენილი ქურთების პრობლემატიკა ახლო აღმოსავლეთში მიმდინარე გეოპოლიტიკური ტრანსფორმაციის ფონზე, რადგანაც ნაშრომში თავმოყრილია უახლესი ცნობები რეგიონში განვითარებული მოვლენების შესახებ. ნაშრომის ცალკეულ თავებში ავტორი სიღრმისეულად განიხილავს ქურთების საკითხის ევოლუციას სირიასა და ირანში. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ქურთული ძალების მიერ სირიაში ბოლოდროინდელი სამხედრო-სტრატეგიული და პოლიტიკური უპირატესობის მოპოვების გარემოებებისა და შედეგების განხილვას. ნაშრომის ბოლო თავში გაანალიზებულია ქურთული პრობლემატიკის პერსპექტივები როგორც მთლიანად ახლო აღმოსავლეთის კონტექსტში, ასევე რეგიონის ცალკეული ქვეყნების მიხედვითაც. იგი სამართლიანად აღნიშნავს, რომ ქურთული სამხედრო დაჯგუფებების მიერ რეგიონში მოპოვებული ბოლოდროინდელი წარმატებები და უპირატესობები უპრეცედენტოდ მასშტაბურია. თუმცა, იქვე გამოთქვამს მოსაზრებას, რომ ქურთების შესაძლებლობები რეგიონული აქტორების (უმთავრესად ირანი და თურქეთი) მოქმედებების ფონზე შეზღუდულად გამოიყურება.

კვლევის თეორიული საფუძვლები

წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომის თეორიულ საფუძვლად გამოყენებულია:

თვითგამორკვევის თეორია - ერთ-ერთი საკვანძო საერთაშორისო სამართლის პრინციპია, რომელიც თეორიულ პრიზმაში განიხილავს ერების, ხალხების და უმცირესობების თვითგამორკვევის საკითხებს და მის თეორიულ-პრაქტიკულ შესაძლებლობებს.

---

¹⁰ Gunes, Cengiz. *The Kurds in a New Middle East: The Changing Geopolitics of a Regional Conflict*. Springer International Publishing; Palgrave Macmillan, 2019.

ძალთა ბალანსის თეორია - საერთაშორისო ურთიერთობების რეალიზმის სკოლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თეორიაა, რომლის მიხედვითაც თითოეული სახელმწიფო მსოფლიოს ანარქიულ სისტემაში თვითგადარჩენისათვის იბრძვის.

კვანტური რელატივისტური ნოოლოგია - ახალი სამეცნიერო პროდუქტია, რომელიც კაცობრიობის განვითარების ისტორიულ, სოციალურ და პოლიტიკურ ასპექტებს ლოგიკური და ახლებური გააზრების შესაძლებლობას გვთავაზობს.

კვლევის მეთოდები

დისერტაციის თემის ფარგლებში სამეცნიერო კვლევა ორ ეტაპად წარიმართა: პირველი ეტაპი - სადისერტაციო თემასთან დაკავშირებით არსებული რელევანტური, კომპეტენტური და ობიექტური ლიტერატურის მოძიება, დახარისხება და დაჯგუფება; მეორე ეტაპი - მოპოვებული სამეცნიერო ლიტერატურის შესწავლა, ანალიზი და რელევანტური კვლევის მეთოდების შერჩევა.

წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომში გამოყენებულია თვისებრივი კვლევის შემდეგი მეთოდები: ისტორიულ-აღწერილობითი, შედარებითი, საგარეო პოლიტიკის ანალიზი, კონტენტ ანალიზი და შემთხვევის ანალიზი (Case study).

ისტორიულ-აღწერილობითი მეთოდის გამოყენებით ისტორიულ კონტექსტში გაანალიზდა ქურთების სოციო-პოლიტიკური განვითარების თავისებურებები და ტენდენციები.

შედარებითი მეთოდის გამოყენებით შევისწავლეთ ერაყში, სირიაში, ირანსა და თურქეთში მცხოვრები ქურთების სოციალური და პოლიტიკური განვითარების ძირითადი ტენდენციები. აგრეთვე, განხილულია

ზემოჩამოთვლილ ქვეყნებში ქურთების დღევანდელი მდგომარეობა და მათ წინაშე არსებული გამოწვევები და საფრთხეები.

Case study-ის მეთოდის გამოყენებით შევისწავლეთ 2017 წლის ერაყის ქურთისტანის რეფერენდუმის შემთხვევა.

საგარეო პოლიტიკის ანალიზის მეთოდის გამოყენებით გაანალიზდა გლობალური აქტორების დამოკიდებულებები ქურთულ საკითხთან და ქურთული სახელმწიფოს შექმნის პერსპექტივასთან მიმართებაში. კვლევის ამ მეთოდის გამოყენებით სადისერტაციო ნაშრომში განხილულია გლობალურ აქტორების (აშშ-ის, რუსეთის, ჩინეთის) საგარეო პოლიტიკის სტრატეგიები, მიზნები და ხედვები, რომელიც უშუალოდ უკავშირდება ახლო აღმოსავლეთის რეგიონსა და ქურთისტანს.

ნაშრომის სამეცნიერო სიახლე

წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომში ჩატარებული მრავალშრიანი კვლევის შედეგად შევისწავლეთ ქურთული საკითხის გამოწვევები და მისი მოგვარების პერსპექტივები, როგორც რეგიონის ცალკეულ ქვეყნებში, ასევე გლობალურ დონეზე. მივიჩნევთ, რომ სადისერტაციო ნაშრომს აქვს რამდენიმე სამეცნიერო სიახლე:

- ქართულ სამეცნიერო სივრცეში შეიქმნა პირველი აკადემიური ნაშრომი ქურთული სახელმწიფოს შექმნის იდეასთან დაკავშირებით, რომელიც მნიშვნელოვანი კონტრიბუცია იქნება დარგის განვითარების თვალსაზრისით და იგი ამ თემით დაინტერესებულ მკვლევარსა თუ ექსპერტს გამოადგება მეცნიერული კვლევა-ძიების წარმართვის პროცესში.

- უნდა ითქვას, რომ სხვადასხვა პერიოდში ქურთების თემატიკაზე შექმნილი შრომები ქურთულ პრობლემატიკას მხოლოდ ლოკალურად და ფრაგმენტულად ასახავენ. წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომი გამოირჩევა თავისი მასშტაბურობით და იგი ქურთების პრობლემატიკას ერთიან

კონტექსტში განიხილავს, რომელიც ნაშრომის სტრუქტურაშიც მკაფიოდაა წარმოდგენილი.

- აგრეთვე, აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ სხვადასხვა პერიოდში ქურთების საკითხზე შექმნილი შრომები კონკრეტულად ერთი დარგის კონტექსტშია შესწავლილი, ხოლო წინამდებარე ნაშრომი თავისი ინტერდისციპლინურობით გამოირჩევა და იგი აერთიანებს ისეთ მიმართულებებს როგორებიცაა: საერთაშორისო ურთიერთობები, საერთაშორისო უსაფრთხოება, საერთაშორისო სამართალი, ქურთმცოდნეობა, ისტორია, პოლიტიკური გეოგრაფია, გეოპოლიტიკა.

- ახალი სამეცნიერო თეორიის - კვანტური რელატივისტური ნოოლოგიის - მიხედვით პირველად გაანალიზდა ქურთული საკითხი. კერძოდ, სადისერტაციო ნაშრომის ფარგლებში განხორციელებული კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ქურთები ძლევის მანიის კლასის ერს მიეკუთვნებიან. ამავე თეორიის წიაღში არსებული ციკლური ლოგიკის აპარატით შევისწავლეთ მსოფლიოს ერთიანი ცივილიზაციური ციკლების ცვლის ლოგიკა, რამაც საშუალება მოგვცა წარმოგვეჩინა მთავარი მახასიათებლები, რაც ძლევის მანიის კლასის ერს ახასიათებს ძლევისა და მართვის ორმაგი ეფექტის ფაზებში.

- სადისერტაციო თემის ფარგლებში ჩატარებული კვლევის შედეგად წარმოვაჩინეთ ქურთების საკითხის გადაჭრის ის პოლიტიკური მოდელები, რომლებსაც პროქურთული პოლიტიკური პარტიები თუ ჯგუფები ანიჭებენ უპირატესობას. დადგინდა, რომ დემოკრატიული ავტონომია, ფედერალიზმი, ერთიანი ქურთული სახელმწიფოს შექმნა და კულტურული უფლებების პოლიტიკური მოდელები აქტუალური და პოპულარულია ქურთების პრობლემატიკის გადაწყვეტის პოლიტიკურ ხედვებს შორის.

- ვფიქრობთ, რომ ნაშრომში მოყვანილი ფაქტობრივი მასალები და ანალიტიკური შედეგები საყურადღებოა უსაფრთხოების მიმართულებითაც და იგი ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკის დაგეგმარებაზე მომუშავე

შესაბამისი სამსახურებისთვის ანალიზის საგანს შეიძლება წარმოადგენდეს. ვინაიდან კვლევის პროცესში ეთნიკური და ჯგუფების სადაზვერვო მიზნით გამოყენების ნიშნები გამოიკვეთა, რამაც შესაძლებელია ქვეყნებს შორის ურთიერთობებში გაურკვეველობები წარმოშვას.

- საკვლევი თემის გეოგრაფიული დონის (ლოკალური, რეგიონული და გლობალური) შესწავლის შედეგად დაყოფის შედეგად წარმოჩინდა ის ძირითადი პრობლემები, რომლებიც ქურთული საკითხს დღემდე გადაუჭრელს ხდის. კვლევის შედეგად გამოიკვეთა, რომ ქურთებს შორის არსებული კონფესიურ-ლინგვისტური განსხვავებები და შიდა კონფრონტაციები შეუძლებელს ხდის ქურთი ხალხის კონსოლიდაციას და ერთიანი სტრატეგიით დამოუკიდებლობის მოპოვებისკენ სწრაფვას. ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში არსებული ანტიქურთული განწყობები და გლობალურ აქტორთა (აშშ, რუსეთი და ჩინეთი) განსხვავებული პოლიტიკური მიდგომები საგრძნობლად აფერხებს ქურთი ხალხის დამოუკიდებელ სუბიექტად ფორმირების სურვილს.

- საბიბლიოთეკო კვლევა-ძიების შედეგად სადისერტაციო ნაშრომის ბიბლიოგრაფიაში ავსახეთ ქურთების საკითხზე საქართველოს სამეცნიერო სივრცეში სხვადასხვა პერიოდში შექმნილი აკადემიური ნაშრომები, რომელიც ვფიქრობთ რომ სიახლეს წარმოადგენს, ვინაიდან მას მანამდე სათანადო ყურადღება არ ექცეოდა. ასევე აღნიშნული მასალა საინტერესო და ნაყოფიერი იქნება ამ საკითხით დაინტერესებული მკვლევრებისთვის, რადგან ბიბლიოგრაფიაში თავმოყრილი სამეცნიერო შრომები და წყაროები გააადვილებს საკითხის შემეცნების პროცესს.

და ბოლოს, მივიჩნევთ, რომ წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომი და მისი კვლევის შედეგები მნიშვნელოვანი კონტრიბუცია იქნება ქურთმცოდნეობის განვითარების თვალსაზრისით და გამოვთქვამთ მოსაზრებას, რომ იგი მას ახალ საფეხურზე აიყვანს.

თემის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა

ნაშრომის ფარგლებში ჩატარებული სამეცნიერო კვლევა-ძიების შედეგად მიღებული ცოდნა, დასკვნები და პერსპექტივები მნიშვნელოვანი კონტრიბუცია იქნება დარგის თეორიული განვითარების თვალსაზრისით. ნაშრომი გამოირჩევა თავისი პრაქტიკული მნიშვნელობითაც და იგი გამოადგება სტუდენტებს, ახალგაზრდა მკვლევარებს, ექსპერტებს და იმ პირებს, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან ქურთული საკითხით, ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკით, ისტორიით და საერთაშორისო ურთიერთობებით. ნაშრომის შედეგები საინტერესო იქნება ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკის უზრუნველყოფასა და დაგეგმარებაზე მომუშავე შესაბამისი სამსახურებისთვისაც. სადისერტაციო ნაშრომის გამოყენება მიზანშეწონილია სალექციო კურსის ფარგლებში.

ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა

ნაშრომის შედგება შესავლის, სამი თავის, თერთმეტი ქვეთავის, დასკვნისა და ბიბლიოგრაფიის სიისაგან. სულ 160 გვ.

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

დისერტაციის შესავალში გადმოცემულია თემის აქტუალურობა და საკვლევი პრობლემა, თემის მიზნები და ამოცანები, საკვლევი კითხვები, თემის ჰიპოთეზა, კვლევის საგანი და ობიექტი, სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვა, კვლევის თეორიული საფუძვლები, კვლევის მეთოდები, ნაშრომის სამეცნიერო სიახლე, თემის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა, ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა.

I თავი. ქურთული საკითხის თეორიული და ისტორიული ასპექტები (ქვეთავები: 1.1. ქურთული საკითხის თეორიული ჩარჩო; 1.2. ქურთების პოლიტიკური და სოციალური განვითარების ეტაპები; 1.3. ქურთული საკითხის გენეზისი საერთაშორისო პოლიტიკაში)

ქურთული საკითხი ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკაში ერთ-ერთი გადაუჭრელი პრობლემაა, რომელსაც ჯერ კიდევ პირველი მსოფლიო ომის პერიოდამდე ჩაეყარა საფუძველი. ქურთები საუკუნეზე მეტია იბრძვიან ეროვნული კერის შესაქმნელად, თუმცა ისინი დღემდე სახელმწიფოს გარეშე არიან, რაც მრავალი ობიექტური და სუბიექტური მიზეზით არის განპირობებული. წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომში ქურთული საკითხი შემდეგ თეორიულ ჭრილში განვიხილეთ:

საერთაშორისო სამართალში თვითგამორკვევის უფლებას რამდენიმე გამოვლინება აქვს. უპირველეს ყოვლისა, იგი ეთნიკური უმცირესობების უფლებების დაცვას, კულტურულ და პოლიტიკური ავტონომიასა და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის მოთხოვნას გულისხმობს. ამასთან მიმართებაში გამოიყოფა თვითგამორკვევის შემდეგი სახეები: ანტიკოლონიური, ტრანსსახელმწიფოებრივი, გაფანტული და მკვიდრი ხალხების, სახელმწიფოს შიგნით და წარმომადგენლობითი თვითგამორკვევა. თუმცა უნდა ითქვას, რომ ეს კატეგორიები უნივერსალური და ყოვლისმომცველი არაა. მიუხედავად იმისა, რომ გარე თვითგამორკვევა

არსებობს და იგი საკმაოდ აქტუალურია, თანამედროვე ეპოქაში ამ მიდგომის გამოყენება მნიშვნელოვნადაა შეზღუდული, ვინაიდან იგი პირდაპირ ეწინააღმდეგება ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპს.

საერთაშორისო ურთიერთობების რეალიზმის სკოლის სხვადასხვა თეორიის მიხედვით დგინდება, რომ საერთაშორისო ანარქიული სისტემა კონფლიქტური ბუნებისაა. რეალიზმის სკოლის წიაღში აღმოცენებული ძალთა ბალანსის თეორია ერთ-ერთ ძირითადი მიმართულებაა, რომლის მიხედვითაც შესაძლებელია სხვადასხვა პერიოდში ძალთა გადანაწილების ძირითადი თავისებურებების დადგენა. საერთაშორისო ურთიერთობების სპეციალისტებისთვის ძალთა ბალანსის პრინციპები საკმაოდ ცნობილი მოვლენაა, რადგანაც იგი ისტორიის სხვადასხვა პერიოდში ბევრჯერ გამოვლინდა, განსაკუთრებით ევროპის ახალი და უახლესი ისტორიის ეპოქაში.

ქურთების საკითხთან დაკავშირებით განსხვავებულ პოზიციას ავითარებს კვანტური რელატივისტური ნოოლოგია. იგი წარმოადგენს დ. უზნაძის განწყობის თეორიის გაგრძელების შედეგად მიღებულ ახალ თეორიას, რომელიც ქართველი მეცნიერის ემზარ ხვიჩიას მიერ იქნა შექმნილი. განწყობის შინაარსის საზოგადოდ მოუცილებადი მომენტის აღმოჩენის შედეგად მიღებულ ფსიქიკურ სტიქიებს ოთხი განსხვავებული მნიშვნელობის მიღება შეუძლია; მათ დასახასიათებლად ავტორმა შემოიღო მოსახერხებელი ტერმინები: ფორმის მანია, ძლევის მანია, ცხრომის მანია და მართვის მანია. ციკლური ლოგიკის მიხედვით მტკიცდება, რომ ისტორიული, სოციალურ-ეკონომიკური, პოლიტიკური და სხვა სახის პროცესები ციკლური ლოგიკის კანონებს ექვემდებარება. ამ აპარატის გამოყენებით შესაძლებელია ფაზების ცვლის შედეგად პოლიტიკური პროცესების გამომწვევი მიზეზების ანალიზი და დროის გარკვეულ მონაკვეთში მოსალოდნელი ტენდენციების პროგნოზირებაც.

ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკურ ასპარეზზე ქურთები VII საუკუნეში გამოჩნდნენ და სწორედ ამ პერიოდიდან დაიწყო დამოუკიდებელი და

ნახევრად დამოუკიდებელი ქურთული სამთავროებისა და დინასტიების ჩამოყალიბება. VII-XII საუკუნეებში რეგიონში რამდენიმე დამოუკიდებელი ქურთული დინასტია და სამთავრო აღმოცენდა. რეგიონში, სხვადასხვა პერიოდში, თურქ-სელჩუკების, მონღოლების, ყარა-ყოინლუს და აღ-ყოინლუს გამოჩენამ მნიშვნელოვნად შეასუსტა ქურთული სამთავროების პოზიციები. 1555 წელს, ომის დასრულების შემდეგ დაიდო ამასიის ზავი, რომლითაც ირანმა და ოსმალეთმა ქურთისტანი ოფიციალურად გადაინაწილეს პირველად. თუმცა ირანსა და ოსმალეთს შორის ქურთისტანისთვის ბრძოლა საბოლოოდ ზოჰაბის საზავო ხელშეკრულებით დასრულდა (1639 წ.), რომლის თანახმადაც მხარეებმა ოფიციალურად დაადგინეს თავიანთი საზღვრები ქურთისტანში.

ქურთული ტომების ბრძოლა დამოუკიდებლობისთვის შემდეგ საუკუნეებშიც გაგრძელდა ინტენსიურად. პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ ქურთულმა საკითხმა ტრანსფორმაცია განიცადა. ქურთი ხალხისთვის იმედის მომცემი სევრის ხელშეკრულება, ვინაიდან იგი სამხრეთ-აღმოსავლეთ ანატოლიაში ქურთების ავტონომიის შექმნას ითვალისწინებდა. მაგრამ მას შემდეგ, რაც თურქეთის პრეზიდენტი მუსტაფა ქემალ ათათურქი გახდა, მან ყველაფერი იღონა იმისათვის, რომ სევრის შეთანხმება თურქეთისათვის მომგებიანი ხელშეკრულებით ჩაენაცვლებინა. მოკავშირეებსა და ახლადშექმნილ თურქეთს შორის მიღწეული 1923 წლის ლოზანის ხელშეკრულებით გაბათილდა სევრის 1920 წლის შეთანხმება. ახალი ხელშეკრულების დადგენილების შედეგად, ქურთების ავტონომიისა და სახელმწიფოს შექმნის პერსპექტივა გაურკვეველი დროით გადაიდო დღის წესრიგიდან.

II თავი. ქურთები თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში (ქვეთავები: 2.1. ქურთების პრობლემატიკა თურქულ პოლიტიკაში; 2.2. ქურთების საკითხი სირიის არაბთა რესპუბლიკაში; 2.3. ირანის ქურთისტანის პრობლემატიკა; 2.4. ქურთების საკითხი და ეთნო-კონფესიური პრობლემები ერაყში)

ოსმალეთის იმპერიის დაშლის შემდეგ რეგიონში ახალი გეოპოლიტიკური დღის წესრიგი შეიქმნა. ოსმალეთის ყოფილი სამფლობელოები ევროპული სახელმწიფოს სამანდატო სისტემას დაექვემდებარა, რომელიც რამდენიმე წელიწადს გაგრძელდა. მიუხედავად იმისა, რომ სამანდატო ტერიტორიები მალევე სუვერენულ სახელმწიფოდ ჩამოყალიბდნენ, ქურთებს მაინც არ მიეცათ თავიანთი ეროვნული და დამოუკიდებელი პოლიტიკური ერთეულის ფორმირების შესაძლებლობა და შეიძლება ითქვას, რომ ისინი ვერსალის კონფერენციის შედეგად ჩამოყალიბებულ გეოპოლიტიკურ დღის წესრიგში ბედის ანაბარად დარჩნენ.

ქურთები დღეს, ძირითადად, თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთის ოთხ სახელმწიფოში (თურქეთი, სირია, ერაყი და ირანი) არიან წარმოდგენილნი. რეგიონში ქურთებით დასახლებულ ადგილს ქურთისტანი ეწოდება, რომლის სავარაუდო ფართობი დაახლოებით 409,650 კმ²-ია. ისტორიული წყაროების თანახმად ტერმინი ქურთისტანი (ქურთების მიწა, ქურთებით დასახლებული ადგილი) XII საუკუნიდან ფიგურირებს, როდესაც თურქ-სელჩუკების უკანასკნელმა სულთანმა, აჰმედ სანჯარმა (1117-1157), XII საუკუნის 50-იან წლებში შექმნა ამავე სახელწოდების პროვინცია. სანჯარის მიერ შექმნილი ქურთისტანის პროვინციის საზღვრები, თითქმის ემთხვევა თანამედროვე ირანის ქურთისტანის ტერიტორიას.

თანამედროვე მდგომარეობით ქურთისტანი გეოგრაფიულ ტერიტორიად არის მიჩნეული, რომელსაც მკაფიოდ განსაზღვრული საზღვრები არ გააჩნია. ქურთისტანის ტერიტორიის საზღვრებთან დაკავშირებით სახელმწიფოებს, ორგანიზაციებსა თუ ინდივიდებს სხვადასხვაგვარი აღქმა და დამოკიდებულებები გააჩნიათ. თურქეთი წლებია ცდილობს უარყოს ქურთების, როგორც ეთნიკური ჯგუფის, ასევე ქურთისტანის ტერიტორიის არსებობის ფაქტი. სირიის ხელისუფლება თავის ტერიტორიაზე ქურთისტანის საზღვრების ნაწილის არსებობის ფაქტს არც კი განიხილავს. ხოლო, რაც შეეხება ირანსა და ერაყს, ისინი თავს იკავებენ იმ ფაქტის და მოცემულობის

აღიარებისაგან, რომელსაც ქურთები ავრცელებენ ქურთისტანის საზღვრებთან დაკავშირებით. ქურთისტანის ტერიტორიის მნიშვნელოვანი ნაწილი თურქეთის, ირანისა და სირიის საზღვრებშია მოქცეული, ხოლო ქურთისტანის ტერიტორიის ყველაზე მცირე ნაწილი სირიაში.

მსოფლიოში ქურთების რაოდენობა სხვადასხვა მონაცემებით 30-45 მილიონის ფარგლებში მერყეობს. ახლო აღმოსავლეთში მცხოვრები ქურთი მოსახლეობის საერთო რაოდენობა რეგიონის ცალკეულ სახელმწიფოებში დაუზუსტებელია. თუმცა მიჩნეულია, რომ ახლო აღმოსავლეთში ყველაზე მეტი ქურთი თურქეთის რესპუბლიკაში ცხოვრობს, შემდეგ ირანსა და ერაყში, ხოლო მცირე რაოდენობით არიან წარმოდგენილნი სირიის არაბულ რესპუბლიკაში. პარიზის ქურთული ინსტიტუტის მონაცემების მიხედვით ევროპაში ქურთული დიასპორა 1.2 მლნ-დან 1.5 მლნ-მდე მერყეობს, ხოლო პოსტსაბჭოთა სივრცეში დაახლოებით ნახევარი მილიონია. ახლო აღმოსავლეთში მცხოვრები ქურთების ზუსტი რაოდენობის იდენტიფიცირება რეგიონის ცალკეულ სახელმწიფოებში სირთულეებთანაა დაკავშირებული, რადგანაც, ერთი მხრივ, მთავრობები ცდილობენ დამალონ მათი ზუსტი რაოდენობა, ხოლო, მეორე მხრივ, ქურთები ცდილობენ რომ გაზარდონ მათი რიცხოვნობა. მხარეთა ამგვარი პოლიტიკა, რასაკვირველია, იწვევს ბუნდოვანებას, რის გამოც კვლევის პროცესში ვერიდებით ქურთების ზუსტი რაოდენობის დასახელებას და ვიყენებთ შედარებით მეთოდს საკითხის დასაზუსტებლად. ქურთი მოსახლეობის რაოდენობის დადგენა გაცილებით მარტივია თურქეთში, რასაც ვერ ვიტყვით რეგიონის დანარჩენ ქვეყნებზე. ევროკომისიის 2014 წლის ანგარიშის მიხედვით, თურქეთში დაახლოებით 14-18 მილიონამდე ქურთი ცხოვრობდა.

III თავი. ქურთული საკითხის გლობალური განზომილება და ქურთული სახელმწიფოს შექმნის პერსპექტივები (ქვეთავები: 3.1. ერაყის ქურთისტანის რეფერენდუმი და საერთაშორისო თანამეგობრობის გამოხმაურება (შემთხვევის ანალიზი); 3.2. ქურთული სახელმწიფოს შექმნის პერსპექტივები გლობალური პოლიტიკის პრიზმაში (საგარეო პოლიტიკის ანალიზი); 3.3. ქურთული

საკითხის ოპტიმალური გადაჭრის გზა და პერსპექტივა; 3.4. ქურთების საკითხი და საქართველო)

თანამედროვე საერთაშორისო სისტემა და არსებული დღის წესრიგი გლობალური აქტორების მიერ ფორმირდება. დიდი სახელმწიფოების ქმედებები გლობალურ პოლიტიკაში თავიანთი ეროვნული, გეოპოლიტიკური თუ გეოსტრატეგიული მიზნებიდან გამომდინარეობს. მაშინ, როდესაც ვერსალის კონფერენციის მოლაპარაკებების მაგიდაზე საერთაშორისო აქტორები პირველი მსოფლიო ომის შემდგომი ტერიტორიების გადანაწილებასა და ახალი მსოფლიო წესრიგის ჩამოყალიბებაზე მსჯელობდნენ, დავინახეთ, რომ ქურთებმა, მიუხედავად დაპირებისა, მაინც ვერ შეძლეს ერთიანი ეროვნული სახელმწიფოს შექმნა, რომლის მიზეზიც საერთაშორისო აქტორების გეოპოლიტიკური თამაშები გახლდათ.

ნაშრომის ამ თავში, შემთხვევის ანალიზის მეთოდის გამოყენებით, შევეცადეთ გამოგვეკვლია თუ რა განწყობები არსებობდა ქურთისტანის დამოუკიდებლობის რეფერენდუმთან დაკავშირებით როგორც ლოკალურ, ასევე გლობალურ დონეზე, რისთვისაც შევისწავლეთ ცალკეული რელიგიური და ეთნიკური ჯგუფების, პოლიტიკური პარტიების, რეგიონული და გლობალური აქტორების პოზიციები. კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ საერთაშორისო აქტორებს ქურთულ საკითხთან დაკავშირებით მსგავსი დამოკიდებულება აქვთ. ასევე გამოიკვეთა, რომ რეგიონში ახალი ქურთული პოლიტიკური ერთეულის უპირობო მხარდამჭერია ისრაელი. უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ ქურთული საკითხის გადაჭრის განსხვავებული მიდგომები და პოზიციები არსებობს ქურთებს შორისაც, რაც ბუნებრივია ქურთი ხალხის კონსოლიდაციისთვის სერიოზული გამოწვევაა.

საგარეო პოლიტიკური ანალიზის მეთოდის გამოყენებით კი შევისწავლეთ ამერიკის შეერთებული შტატების, რუსეთის ფედერაციისა და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის პოზიციები ქურთებთან და ქურთული სახელმწიფოს

შექმნის პერსპექტივასთან დაკავშირებით, რისთვისაც გავეცანით ხსენებული ქვეყნების სტრატეგიულ და ოფიციალურ დოკუმენტებს, ასევე შევისწავლეთ ცალკეული ექსპერტებისა თუ სპეციალისტების მოსაზრებები ქურთულ საკითხთან დაკავშირებით ჩამოთვლილი ქვეყნების საგარეო პოლიტიკის კონტექსტში.

საგარეო პოლიტიკის ანალიზის შედეგად გამოვლინდა, რომ ამერიკის შეერთებულ შტატებს ქურთებთან და ქურთისტანის მომავალთან დაკავშირებით არანაირი სტრატეგია არ გააჩნია. ქურთულ-ამერიკული ურთიერთობებთან დაკავშირებით, კოლუმბიის უნივერსიტეტის მოწვეული მკვლევარი ისმალი სარი თავის სტატიაში ასკვნის, რომ „ზოგადად, ვაშინგტონსა და ქურთებს შორის თანამშრომლობა დროებითი და ზედაპირულია. საჭიროების შემთხვევაში, ქურთები შეიძლება ცნონ მოკავშირედ, მაგრამ ეს თითქმის გამორიცხულია. აშშ-ქურთების ურთიერთობის ისტორიაში ამის უამრავი მაგალითი იყო“.

რუსეთის ფედერაციის პოლიტიკა ქურთების მიმართ შემდეგნაირად შეიძლება ჩამოვყალიბოთ: ერთი მხრივ, რუსეთი ეთნიკური უმცირესობების თვითგამორკვევის უფლებასა და მათ მისწრაფებებს მხარდაჭერას გამოუთქვამს, ხოლო, მეორე მხრივ, იგი ამოდის რა თავისი გეოპოლიტიკური მიზნებიდან და ქურთებს იყენებს იმისთვის, რომ შეინარჩუნოს თავის გავლენები და გაზარდოს კონტროლის მასშტაბები ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში.

საგარეო პოლიტიკის ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა, რომ ჩინეთის პოზიცია ქურთული საკითხის მიმართ საკმაოდ ბუნდოვანი და კომპლექსურია, თუმცა ცხადია, რომ ოფიციალურ დონეზე ჩინეთი მხარს არ უჭერს სეპარატისტულ გამოვლინებებს. ამავდროულად, ამავე ქვეთავში, დავინახეთ ისიც, რომ ოფიციალური პეკინი ეკონომიკურ და ინფრასტრუქტურულ პროექტებს ახორციელებს ერაყის ქურთისტანში. ამგვარი მიდგომა კი გვაფიქრებინებს, რომ ოფიციალური პეკინი ორმაგი სტანდარტით მოქმედების

სტრატეგიას ირჩევს ქურთულ საკითხთან დაკავშირებით. პეკინმა შესაძლოა დაუშვას და ხელი შეუწყოს ქურთული სახელმწიფოს შექმნას და, ამავდროულად, შეინარჩუნოს ადრინდელი რიტორიკა.

სადისერტაციო ნაშრომის ფარგლებში წარმოებული კვლევის შედეგების გათვალისწინებით შეიძლება ითქვას, რომ ქურთული საკითხის მოგვარების პერსპექტივები ჯერ კიდევ ბუნდოვანია და მისი გადაწყვეტა შორეული მომავლის საკითხია. მოცემული პოლიტიკური ლანდშაფტი ვერ უზრუნველყოფს ქურთული საკითხის მოგვარებას და, ამ ეტაპისათვის, პრობლემის გადაწყვეტა მეცნიერების წიაღში უნდა ვეძებოთ.

დასკვნა

სადისერტაციო ნაშრომის დასკვნაში ჩამოყალიბებულია კვლევის ძირითადი შედეგები, საკვლევ კითხვებზე პასუხები, ჰიპოთეზის დადასტურება, ძირითადი პროგნოზები და რეკომენდაციები ერთიანი ქურთული სახელმწიფოს შექმნასთან დაკავშირებით, ასევე ქურთული საკითხის გამოწვევებსა და პერსპექტივებზე, რაც გულისხმობს შემდეგს:

საერთაშორისო პოლიტიკაში ქურთული საკითხი საკმაოდ აქტუალური თემაა. თუმცა რეგიონულ და გლობალურ პოლიტიკაში ერთიანი ქურთული სახელმწიფოს შექმნასთან დაკავშირებით საკმაოდ ბუნდოვანი და ორაზროვანი პოზიცია არსებობს. ამკარაა, რომ ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში არსებული გეოპოლიტიკური მოცემულობის ფონზე ქურთული საკითხის მოგვარება საკმაოდ არადამაჯერებელია, ხოლო სახელმწიფოს შექმნა შორეული მომავლის საკითხია.

სადისერტაციო ნაშრომში ჩატარებული კვლევის შედეგად, შეიძლება ითქვას, რომ საყოველთაოდ გავრცელებული თვითგამორკვევის პრინციპი, რომელიც ამავდროულად საკმაოდ ბუნდოვანი და კომპლექსურია, ვერ უზრუნველყოფს ქურთული სახელმწიფოს შექმნას საერთაშორისო

სამართლებრივი ნორმის ფარგლებში, ვინაიდან იგი კოლიზიურია ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპთან მიმართებაში.

თვითგამორკვევის თეორიულ პრიზმაში სადისერტაციო თემის ანალიზის შედეგებით თუ ვიმსჯელებთ ცხადია, რომ ქურთი ხალხი ყველა პირობას აკმაყოფილებს იმისთვის რომ კვალიფიცირდნენ როგორც ერად და ხალხად, ვინაიდან მათ ამისთვის მნიშვნელოვანი ობიექტური ფაქტები და გარემოებები აქვთ, კერძოდ კი ქურთები უძველესი დროიდან სახლობენ ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში (ქურთისტანის ტერიტორიაზე), აქვთ ერთი სამეტყველო ენა (სხვადასხვა დიალექტები), არიან ერთი რელიგიის მიმდევარნი (უდიდესი ნაწილი ისლამის მიმდევარია).

მიუხედავად კოსოვოს პრეცედენტისა, ცხადია რომ ქურთებისთვის გარე თვითგამორკვევის უფლებით სარგებლობა დაბლოკილია, რაც მკაფიოდ დადასტურდა 2017 წელს ერაყის ქურთისტანში ჩატარებული რეფერენდუმის დროს.

გარე თვითგამორკვევის მსგავსად, შეზღუდულია ასევე შიდა თვითგამორკვევის პრინციპიც (შეძლება ითქვას ერაყის გარდა), რის გამოც რეგიონის ცალკეულ სახელმწიფოებში, განსაკუთრებით ირანსა და თურქეთში, მათი სოციალური, პოლიტიკური, სამართლებრივი, ეკონომიკური და კულტურული უფლებები ფაქტობრივად შეზღუდულია. მაგალითისათვის, 1985 წლიდან, ირანის ისლამურ სახელმწიფოში მოქმედებს ე.წ. გოზინემის კანონმდებლობა, რაც რელიგიურ და ეთნიკურ უმცირესობებს უკრძალავს სრულფასოვან მონაწილეობას სამოქალაქო ცხოვრებაში. ამავე კანონისა და სხვა დებულებების მიხედვით უმცირესობების განათლებასა და დასაქმებაზე ხელმისაწვდომობა მკაცრი იდეოლოგიური შემოწმებითა შესაძლებელი.

სადისერტაციო ნაშრომის ფარგლებში ჩატარებული შემთხვევის ანალიზის მეთოდით შევისწავლეთ ერაყის ქურთისტანის 2017 წლის რეფერენდუმი, რის შედეგადაც გამოვლინდა, რომ ქურთების დამოუკიდებლობის საკითხთან

დაკავშირებით ლოკალურ დონეზეც კი არ არსებობს ერთიანი პოზიცია. გამოვლინდა, რომ სუნიტური და შიიტური მოძრაობები, დაჯგუფებები თუ პარტიები განსხვავებულად უყურებენ და აფასებენ ერაყის ქურთისტანის რეფერენდუმს და, ზოგადად, ქურთული სახელმწიფოს შექმნის იდეასაც. ამავე ანალიზის შედეგად გამოვლინდა, რომ ერაყის ქურთისტანის მთავრობის მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვებისკენ გადადგმული ნებისმიერი ნაბიჯი მიუღებელია რეგიონის სახელმწიფოებისთვის.

რეგიონულ და გლობალურ დონეზე ისრაელის სახელმწიფო ერთადერთი ქვეყანა აღმოჩნდა, რომელმაც ღიად დაუჭირა მხარი ერაყის ქურთისტანში რეფერენდუმის ჩატარების იდეას და მის შედეგებს. გარდა ამისა, ისრაელის მთავრობა მრავალი ათწლეულია რაც ქურთების ეროვნულ-განმათავისუფლებელ ბრძოლას, დამოუკიდებლობისკენ სწრაფვასა და ქურთული სახელმწიფოს შექმნის იდეას აშკარად უჭერს მხრას სხვადასხვა საერთაშორისო ტრიბუნლიდან. ქურთი ხალხის მიმართ ისრაელის აქტიურ მხარდაჭერას, რასაკვირველია, თავისი პოლიტიკური და სტრატეგიული მიზეზები და მიზნები აქვს.

კვანტური რელატივისტური ნოოლოგიის მიხედვით დადგინდა, რომ ქურთებისთვის ყველაზე მძიმე და დამანგრეველი შედეგები ძლევისა და მართვის მანიის ორმაგი რეალიზაციის ფაზებში ხდება: არაბული ნაციონალიზმის აღზევება და ანტიქურთული რიტორიკის გაძლიერება, 1962 წლის ელ-ჰასაკის აღწერა სირიაში (ძლევისა და მართვის მანიის მეხუთე ორმაგი ეფექტის ფაზა 1948-1967 წლები); 1988 წლის ალ-ანაფლის სამხედრო კამპანია და ქურთების წინააღმდეგ ქიმიური იარაღის გამოყენება ჰალაბჯაში, 2004 წლის ელ-კამიშლის დაპირისპირება სირიაში (ძლევის და მართვის მანიის მეექვსე ორმაგი ეფექტის ფაზა 1988-2007 წლები).

ნოოლოგიის მიხედვით 2027 წლიდან ძლევისა და მართვის მანიის ორმაგი რეალიზაციის ფაზა იწყება, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქურთი ერი კვლავ

გააქტიურდება სამართლიანობის და თანასწორობის რეალიზაციის მოთხოვნით. კვანტური რელატივისტური ნოოლოგიით დგინდება, რომ ძველი პარადიგმის პირობებში ქურთული საკითხის გადაჭრის ოპტიმალური გზის პოვნა შეუძლებელია. ასევე წარმოჩინდა, რომ გლობალური პოლიტიკური პროცესები, მომავალში, დიდი ალბათობით, დესტრუქციული ხასიათის იქნება, რაც, თავისთავად, ქურთული საკითხის მოგვარების პერსპექტივას საკმაოდ პესიმისტურად წარმოაჩენს.

ჩატარებული კვლევის და ანალიზის შედეგად დადასტურდა, რომ ქურთული საკითხი დაუსრულებელ დილემას წარმოადგენს დასავლეთისთვის. გლობალური აქტორები, როგორებიცაა ჩინეთი, რუსეთი და აშშ, თავს იკავებენ ქურთული სახელმწიფოს იდეასთან დაკავშირებით რაიმე განცხადების გაკეთებისგან ან პოზიციის დაფიქსირებისგან. აქვე უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ თავად ქურთებს შორისაც არ არსებობს ერთიანი ხედვა ქურთული პრობლემატიკის გადაჭრის საკითხთან დაკავშირებითაც, ვინაიდან ზოგიერთი ქურთული პარტია თუ დაჯგუფება ერთმანეთისგან განსხვავებულ პოლიტიკურ სტრატეგიას თუ მოდელს ანიჭებს უპირატესობას, რაც ბუნებრივია რომ კიდევ უფრო ართულებს მდგომარეობას.

საგარეო პოლიტიკის ანალიზის მიხედვით გამოიკვეთა, რომ ჩინეთისთვის ერაყის ქურთისტანს მხოლოდ სტრატეგიული და ენერგეტიკული ფუნქცია აქვს. ოფიციალური პეკინის მიერ ქურთულ საკითხთან დაკავშირებით რაიმე პოზიტიური განცხადების გაკეთება ან პოზიციის დაფიქსირება ქვეყნის შიგნით, ეთნიკურ უმცირესობებში, პროტესტის ტალღას გამოიწვევს. მიუხედავად იმისა, რომ ოფიციალური პეკინი სეპარატიზმის ნებისმიერ გამოვლინებას ებრძვის, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე საერთაშორისო დონზე, იგი თავის ინფრასტრუქტურულ პროექტებს მაინც ახორციელებს ერაყის ქურთისტანის რეგიონში. თვალშისაცემია, ასევე, ერბილსა და პეკინს შორის კულტურული ურთიერთობების ინტენსიური ხასიათიც.

გამოვიკვლიეთ, რომ ამერიკის შეერთებული შტატებს, რუსეთსა და ჩინეთს განსხვავებული მიდგომები და პოზიციები აქვთ რეგიონის ცალკეულ სახელმწიფოებში მცხოვრებ ქურთებთან მიმართებაში. ერთი შეხედვით რუსეთის საგარეო პოლიტიკა ახლო აღმოსავლეთში ეთნიკური უმცირესობების თვითგამორკვევის უფლების და მათ მისწრაფებების მხარდამჭერია, თუმცა რეალპოლიტიკა სრულად განსხვავებულად გამოიყურება. ოფიციალური მოსკოვის საგარეო პოლიტიკას ახლო აღმოსავლეთში თავისი გეოპოლიტიკური მიზნები აქვს - გავლენების შენარჩუნება და კონტროლის მასშტაბების გაზრდა, რომლის მიღწევისათვის ქურთები და ზოგიერთი ქურთული დაჯგუფება სერიოზულ რესურსს წარმოადგენენ.

ქურთულ-ამერიკული ურთიერთობების და აშშ-ს საგარეო პოლიტიკის ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა, რომ ოფიციალურ ვაშინგტონს ახლო აღმოსავლეთის რეგიონის ცალკეულ ქვეყნებში მცხოვრებ ქურთებთან მიმართებაში, სხვადასხვა პერიოდში, ერთმანეთისაგან განსხვავებული მიდგომები და პოზიციები აქვს, რაც ნაშრომში მკაფიოდ არის წარმოჩენილი. ქურთულ-ამერიკულმა ალიანსმა გარდამტეხი როლი შეასრულა ერაყში სადამ ჰუსეინის რეჟიმის დამხობაში, რის შედეგადაც ერაყის ქურთისტანის რეგიონმა გაფართოებული ავტონომიური სტატუსი მოიპოვა. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ქურთებმა და ქურთულმა დაჯგუფებებმა მნიშვნელოვანი კონტრიბუცია შეიტანეს ისლამური სახელმწიფოს წინააღმდეგ ბრძოლაში, თუმცა მათი ეს წვლილი სათანადოდ ვერ შეფასდა. ქურთულ-ამერიკული ალიანსი, საბოლოოდ, მაინც დროებითი მოვლენა აღმოჩნდა. ამის მიზეზი უპირველეს ყოვლისა ტრამპის ადმინისტრაციის მიერ ამერიკელი სამხედროების გაყვანის საკითხს უკავშირდება. ისლამური სახელმწიფოს წინააღმდეგ აშშ-თან მეზობლი ქურთი მოკავშირეები ცუდ მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ. ამ ფაქტის გამო ქურთებმა ამერიკელები მოღალატეებად შერაცხეს.

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ ქურთული საკითხი და ერთიანი ქურთული სახელმწიფოს შექმნა სერიოზულ წინააღმდეგობებთანაა

დაკავშირებული. ობიექტური მოცემულობაა, რომ ქურთების დიდი ეთნიკური ჯგუფი არაა განსახლებული ერთი ქვეყნის ტერიტორიაზე, რომელიც ერთ-ერთი უმთავრესი ხელის შემშლელი ფაქტორია დამოუკიდებელი ქურთული სახელმწიფოს შესაქმნელად სხვა პრობლემებთან ერთად. ნაშრომში ჩატარებული კვლევის პროცესში არაერთხელ წარმოჩინდა, რომ გეოპოლიტიკა კვლავ გადაულახავ ფაქტორად რჩება ქურთებისთვის. ისიც ცხადია, რომ ერთიანი ქურთული სახელმწიფოს შექმნა ახლო აღმოსავლეთის რეგიონის პოლიტიკური რუკის ცვლილებას გამოიწვევს და რეგიონში უკვე არსებულ კონფლიქტურ სიტუაციას კიდევ უფრო გააღრმავებს, რასაც თავად ქურთების გარკვეული ნაწილიც იზიარებს.

ინფორმაცია ნაშრომის აპრობაციის შესახებ

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საგამოცდო კომისიის წინაშე დაცულია სამი კოლოქვიუმი და ერთი თემატური სემინარი.

სამი კოლოქვიუმი (თითოეული არის სადისერტაციო ნაშრომის ნაწილი)

1. კოლოქვიუმი N1 - ქურთული საკითხის თეორიულ-მეთოდოლოგიური და ისტორიული ასპექტები.
2. კოლოქვიუმი N2 - ქურთები თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში.
3. კოლოქვიუმი N3 - ქურთების საკითხი გლობალურ პოლიტიკაში და ქურთული სახელმწიფოს შექმნის პერსპექტივები.

თემატური სემინარი (ეძღვნება დარგის/ქვედარგის აქტუალურ საკითხს და არ წარმოადგენს სადისერტაციო თემის ნაწილს)

სიონიზმის როლი ისრაელის სახელმწიფოს შექმნაში და ებრაულ-არაბული კონფლიქტის მოგვარების პერსპექტივები.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი შინაარსი გამოქვეყნებულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. ქურთები სირიის არაბულ რესპუბლიკაში. რეფერირებადი საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „პოლიტო/LOGOS“, N3, გვ. 144-155, 2021 წელი.
2. Water Security in the Middle East on the Example of Iraqi Kurdistan”. “Ante Portas - Security Studies”, N1(16), pp. 69-79, 2021.
3. ქურთები ირანში”. ჟურნალი “აღმოსავლეთმცოდნეობის მაცნე”, N3, გვ. 29-40, 2020 წელი.

საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია

1. ქურთების საკითხი თანამედროვე გლობალური პოლიტიკის კონტექსტში”.
კონფერენციის სახელწოდება - მსოფლიოს გლობალური გამოწვევები
(საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, ზაარლანდის ტექნიკისა და
ეკონომიკის უნივერსიტეტი, შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტი) მაისი,
2022 წელი.

Caucasus International University
Faculty of Social Sciences
Doctoral Educational Program in Political Sciences

Right of Authorship

Bukhuti Sitchinava

The Idea of Establishing the United Kurdish State: Challenges and Perspectives

Research Supervisor: Doctor of Political Science, Associate Professor of the
Caucasus International University - Maia Kapanadze

The synopsis of the dissertation is submitted for the Doctor of Political
Science degree

Tbilisi, 0141, Georgia
2023

Research Supervisor:

Maia Kapanadze - Doctor of Political Science, Associate Professor of the Caucasus International University.

Official reviewers:

1. Davit Kukhalashvili - Doctor of Historical Science, Doctor of Occupational Safety, Associate Professor of the Caucasus International University.

2. Emzar Makaradze - Doctor of Historical Science, Professor of the Batumi Shota Rustaveli State University.

The thesis is defended on May 30, 2023, at 15:00, with the Dissertation Board of the Caucasus International University Faculty of Social Sciences.

Address: 0141, Chargali Str., CIU, Building 1, Room 305.

The full version of the dissertation is available at the library of the Caucasus International University.

Secretary of the Dissertation Board

Petre Mamradze - Associate Professor of the Caucasus International University

Annotation

The topic of the research of the present dissertation is the Kurdish issue, namely the idea of the creation of a united Kurdish state and the challenges of Kurds in different countries of the Middle East, also the perspectives of solutions to the Kurdish issue. Within the research, the importance of the Kurdish issue in terms of regional and global political context is analyzed. Within the framework of the dissertation research, the historical and political aspects of the Kurdish issues were studied, in particular, the shortcomings and flaws of the national liberation struggle, the stages of political and social development, and key moments of regional and international politics. The paper also discusses the positions of global actors on Kurdish issues and the idea of creating a Kurdish state.

Relevant research methodologies were selected for the research topic and the dissertation topic is analyzed through the prisms of self-determination, realism, and the Relativistic Quantum Noology. The main historical-political stages of the social and political development of the Kurds are widely reviewed in the paper.

With the use of historical-descriptive and comparative methodologies the historical geopolitical conditions and political processes, which hindered Kurdish consolidation and establishment of the united national cradle, are studied. The dissertation describes the stages of turning Kurdish issues into an international issue, as well as the main reasons that hindered the aspirations of the Kurdish people for a national-liberation struggle in the post-colonial Middle East.

The paper also presents the problems of the Kurdish people in some countries in the Middle East region, in particular in Turkey, Syria, Iraq and Iran. The study found that the Kurds living in the countries listed above differ from each other in many respects, although a common historical memory and an unwavering desire for independence overshadow the above differences.

With the use of case analysis methodology, the 2017 Referendum in Iraq's Kurdistan is analyzed. The case of the 2017 Iraqi Kurdistan referendum is analyzed with the use of the Case Analysis Methodology.

With the use of the method of policy analysis, we studied the part of the foreign policies of the United States of America, the Russian Federation, and the People's Republic of China, which are directly related to the Middle East policy and their strategic goals with the countries of the region. With the use of the same methodology, we clearly identified the tendencies and characteristics of foreign policies of Russia, China, and the USA, regarding the Kurdish issue, as well as the idea of the establishment of a Kurdish State.

In the dissertation thesis, the optimal solutions to the Kurdish issue and long-term perspectives thereof are discussed. In the conclusion of the general results of the research and recommendations are provided.